

Den nasjonale prøven i lesing på 5. trinn 2011

Oddny Judith Solheim, Atle Skaftun og Bente Rigmor Walgermo
Lesesenteret
Universitetet i Stavanger

Innhold

Validitet: prøvens forankring i kunnskapsløftet.....	4
Resultater på tekstnivå	7
Resultater på oppgavenivå.....	7
Lesemåte/aspekt	9
Oppgaveformat.....	10
Kjønnforskjeller	10
Kjønnforskjeller på tekstnivå.....	12
Kjønnforskjeller knyttet til aspekter ved lesing og oppgaveformat.....	12
Kjønnforskjeller på oppgavenivå.....	12
Blanke svar	13

TABELLISTE

Tabell 1: Tekster, tekstdomener, sjanger og aktuelle fagområder.....	4
Tabell 2: Tekster og oppgaver i leseprøven.....	6
Tabell 3: Tekster i prøven etter økende vanskegrad.....	7
Tabell 4: Fordeling av oppgaver på aspekt ved lesing og oppgaveformat.....	7
Tabell 5: Oppgaver som mestres på nivå 1.....	8
Tabell 6: Oppgaver som mestres på nivå 3.....	9
Tabell 7: Resultater fra ulike lesemåter.....	10
Tabell 8: Resultater fra ulike oppgaveformat.....	10
Tabell 9: Prosentvis fordeling på mestringsnivå, jenter og gutter.....	10
Tabell 10: Tekster i prøven etter synkende kjønnsforskjell.....	12
Tabell 11: Resultater for jenter og gutter for ulike oppgavetyper og oppgaveformat.....	12
Tabell 12: Oppgaver i leseprøven med størst kjønnsforskjell.....	12
Tabell 13: Gutte- og jenteoppgaver definert ved sortering etter kjønnsdifferanse.....	13

FIGUR LISTE

Figur 1: Kjønnfordeling på mestringsnivå.....	11
Figur 2: Prosentandel blanke svar for hver oppgave fordelt på kjønn.....	13

VEDLEGG

Vedlegg 1: Oppgaver.....	15
Vedlegg 2: Oversikt over tekniske detaljer.....	23
Vedlegg 3: Mestringsbeskrivelser.....	25
Vedlegg 4: Oppgaver på nivå.....	26

Denne rapporten er basert på resultatene fra 54 814 av elevene som gjennomførte nasjonal prøve i lesing på 5. trinn i september 2011. Prøven besto av et hefte med seks tekster og 29 oppgaver, og prøvetiden var 90 minutter. Resultatene i denne rapporten blir presentert i form av p-verdier, det vil si prosentandel elever som fikk godkjent svar på hver oppgave. Det blir rapportert gjennomsnittlige p-verdier for alle elevene, for gutter og for jenter, både samlet for hele prøven og for hver enkelt oppgave. Oppgavene er også kategorisert etter ulike kriterier både på tekst- og oppgavenivå, og det blir oppgitt resultater totalt og for gutter og jenter basert på disse kriteriene.

Validitet: prøvens forankring i kunnskapsløftet

Nasjonale prøver i lesing skal kartlegge i hvilken grad elevenes leseferdigheter er i samsvar med *Kunnskapsløftets* kompetansemål der leseferdigheter er integrert. Dette innebærer at nasjonale prøver i lesing på norsk ikke er en prøve i *norskfaget*, men en prøve i *lesing* som grunnleggende ferdighet, det vil si som del av den kompetansen elevene skal utvikle i alle fag. Begrensninger i forhold til dette er antallet tekster i prøven og prøvens lengde. Siden prøven gjennomføres tidlig på femte trinn, bygger den på kompetansemålene for de ulike fagene etter fjerde trinn i *Kunnskapsløftet*. Disse målene er relativt lite spesifikke for hvilke leseferdigheter som kan forventes av en elev i femte klasse. Tekstutvalg og oppgaver representerer vår fortolkning av målformuleringene i ulike fag. Kunnskap om femteklassingens leseferdigheter ligger også til grunn for utvalget.

En oversikt over tekstene som var med i prøven, med opplysninger om tekstdomene, sjanger og aktuelle fagområder er gitt i tabell 1.

Tabell 1: Tekster, tekstdomener, sjanger og aktuelle fagområder

Tekster	Tekstdomener og sjangere	Aktuelle fagområder
Hvordan er det å leve i verdensrommet?	Sakprosa for barn	Naturfag, samfunnsfag
En elsket konge – Håkon den gode	Sakprosa for barn	Samfunnsfag
Monstermamma på krigsstien	Novelle	Norsk
Mediebruk blant personer 9-79 år	Tabell	Matematikk, samfunnsfag, norsk
Brakk beinet i heltedåd	Avisartikkel	Norsk, samfunnsfag
Bokormer og lesehester	Læreboktekst – ”undringsprosa”	Norsk

Som det framgår av tabellen kan flere av tekstene i utvalget knyttes til mer enn ett fag. Grunnlaget for denne tilknytningen til fag kan være tematisk eller formell. Teksten om å leve i verdensrommet er hentet fra en fagbok om *Romfart* skrevet av Eirik Newth (2004). Teksten er preget av vilje til formidling av fagstoff gjennom en kombinasjon av nøkterne fakta og svar på spørsmål som er nærmere hverdagen til den engasjerte (barne)leseren. Teksten inneholder noe historiske fakta om mennesker i rommet, en del beskrivelser av teknologiske betingelser for å være i rommet, og binder det sammen ved hele tiden å holde fokus på hvordan det oppleves å være i rommet.

”En elsket konge” er hentet fra Per Anders Johansens bok *SNORRE – fortellinger fra Snorres kongesagaer* (2002), og handler om Håkon den gode. Teksten strekker seg over et helt oppslag med et stort bilde som fyller den nederste delen av oppslaget. Bildet er fortellende i karakter og anskueliggjør det dramatiske høydepunktet i fortellingen om Håkon: Sigurd Jarl samler alle frie bønder og menn i Trøndelag til ting, hvor han peker ut den 15 år gamle Håkon som kongsemne. Teksten er knapp i stilen i tråd med forelegget, og bildene er også i en stil som vi kjenner fra norske utgaver av Snorre, om enn i farger. Teksten formidler på denne måten både historisk kunnskap og utgjør et første møte med stil og genre i en viktig del av den norske kulturarven.

”Monstermamma på krigsstien” er en novelle hentet fra et læreverk i norsk for sjette trinn: *Norsk i midten 6* (Haukeland & Sandberg 2007). Novellen er humoristisk i grunntonen og handler om relasjonen mellom en mor og sønn og om husarbeid. I teksten møter vi gutten på vei hjem fra skolen med dataspill i tankene. Når han kommer hjem, har moren iscenesatt et annet spill som han møter i form av instruksjoner og utsikter til premiering på veien gjennom rydding og støvsuging. Teksten rundes av når gutten skjønner spillet (at ”MM” står for monstermamma, og at mammaen vil ha ham til å gjøre noe nyttig) og samtidig aksepterer spillereglene (han går løs på husarbeidet på lekens premisser, og med tanken på å vinne premien som drivkraft). Som novelle er teksten sentralt plassert i norskfaget.

”Mediebruk blant personer 9-79 år” er hentet fra Statistisk Sentralbyrå sine nettsider, og er en tabellframstilling av antall minutter per dag som blir brukt på en rekke medier i perioden 1991-2009. Mediebruk er tematisk knyttet til både samfunnsfaglige og norskfaglige emner, og tabellformatet aktiverer en viktig framstillingsform i matematikkfaget.

”Brakk beinet i heldedåd” er en avisartikkel hentet fra VG (6. august 2004). Artikkelen handler om en 14 år gammel jente som reddet tanten og barna hennes når det begynte å brenne i huset om natten. Heltestatusen knyttes til snarrådigheten hun viste ved å hoppe ut av vinduet og finne en stige, og til at hun gjorde denne innsatsen med en brukket ankel og store smerter etter spranget ut av vinduet. Avisartikler er aktuelle tekster i norsk så vel som i samfunnsfag.

Den siste teksten – ”Bokormer og lesehester” er også hentet fra et læreverk i norsk for sjette trinn: *God i ord tekstsamling 6* (Lundberg, Myrvold & Stallemo 2006). Det er kun 6 linjer med tekst og tre store stiliserte bilder som illustrerer de to ordene som får sin forklaring i teksten og som også utgjør tittelen. De to ordene er metaforer, og teksten diskuterer og forklarer bakgrunnen for den metaforiske betydningen.

På samme måten som i forhold til utvalget av tekster, er også oppgavene konstruert med utgangspunkt i læreplanene i de ulike fagene (oppgaver er gjengitt i vedlegg 1). Kompetansemål der leseferdigheter er integrert legger vekt på å finne fram til informasjon; tolke og forstå tekster; og reflektere over og vurdere tekstene som helhetlige størrelser. Disse tre aspektene ved lesing ligger til grunn for prøvekonstruksjonen, og alle oppgavene i prøven er kategorisert i forhold til disse lesemåtene. Noen spørsmål krever at eleven finner fram til informasjon som er eksplisitt uttrykt i teksten. Andre spørsmål krever at eleven selv kommer med tolkninger, begrunnelser, refleksjoner eller vurderinger. Å tolke kan innebære å binde sammen setninger, å sammenholde informasjon som finnes ulike steder i teksten, eller å lese mellom linjene. Forståelsen av teksten innebærer at eleven får oversikt over tekstens innhold og mening. Refleksjon over tekstens form og innhold forutsetter forståelse for teksten som helhet, men innebærer samtidig at eleven tar i bruk sin egen kunnskap. ”Å forstå og tolke” er representert med flere oppgaver enn de to andre lesemåtene. Det er 9 oppgaver i kategorien ”Å finne eksplisitt gjengitt informasjon”, 16 i kategorien ”Å forstå og tolke” og 4 i kategorien ”Å reflektere og vurdere”. Tolkingsoppgaver er en sammensatt kategori – det kan handle om inferens innenfor et avsnitt, om å kombinere informasjon fra flere steder eller tolking i mer tradisjonell forstand – noe som gjør det meningsfylt at det er flest oppgaver i denne kategorien.

Innenfor hver av de tre lesemåtene finnes det oppgaver med forskjellig vanskegrad og forskjellig format: flervalgsoppgaver, komplekse flervalgsoppgaver og åpne oppgaver. En flervalgsoppgave (*multiple-choice*) kan ha ulike utforminger. I nasjonale prøver er flervalgsoppgave utformet med et spørsmål og fire ulike svaralternativer. Eleven skal velge det svaralternativet som gir det riktige svaret på det oppgaven spør om. Komplekse flervalgsoppgaver (*complex multiple choice*) består av flere spørsmål, for eksempel en liste

med utsagn som skal vurderes som riktige eller gale. Mens flervalgsoppgaver innebærer at eleven skal velge mellom på forhånd oppgitte svaralternativ, innebærer en åpen oppgave (*constructed response*) at eleven selv skal formulere et skriftlig svar på en oppgave.

Tabell 2 gir en oversikt over tekster og oppgaver i prøven. I tilknytning til den enkelte teksten blir det oppgitt hvilken teksttype eller sjanger teksten tilhører eller kan kategoriseres under. I tilknytning til den enkelte oppgaven blir det oppgitt hvilken av de tre lesemåtene oppgaven representerer, hvilket oppgaveformat oppgaven er utformet i, prosentandel som besvarer oppgaven riktig (alle, jenter og gutter) samt forskjellen mellom andelen jenter og gutter som besvarer oppgaven riktig uttrykt i prosent (dif). Vedlegg 2 inneholder tekniske detaljer for alle oppgavene.

Tabell 2: Tekster og oppgaver i leseprøven. Oversikt, beskrivelse og gjennomsnittlige resultater for alle, jenter og gutter oppgitt i prosent.

Nr	Tekst	Teksttype	Lese- måte/ Aspekt	Oppgave- format	P-verdi alle	P-verdi jenter	P-verdi gutter	Dif
1	Verdensrommet	Fagtekst	Finne	Flervalg	81	85	77	8
2	Verdensrommet	Fagtekst	Finne/Tolke	Flervalg	77	78	77	1
3	Verdensrommet	Fagtekst	Tolke	Flervalg	83	82	83	-1
4	Verdensrommet	Fagtekst	Finne/Tolke	Åpen	84	85	82	3
5	Verdensrommet	Fagtekst	Tolke	Komp. flervalg	41+45	41+43	40+46	1/-3
Gjennomsnitt for Verdensrommet					76	76	75	1
6	En elsket konge	Fagtekst	Tolke	Flervalg	63	61	64	-3
7	En elsket konge	Fagtekst	Tolke	Flervalg	74	74	74	-
8	En elsket konge	Fagtekst	Tolke	Komp. flervalg	43	43	43	-
9	En elsket konge	Fagtekst	Finne/Tolke	Flervalg	53	55	50	5
10	En elsket konge	Fagtekst	Reflektere	Åpen	43	44	41	3
Gjennomsnitt for En elsket konge					55	56	55	1
11	Monstermamma	Novelle	Finne	Flervalg	93	94	91	3
12	Monstermamma	Novelle	Tolke	Flervalg	81	85	78	7
13	Monstermamma	Novelle	Finne	Flervalg	77	78	75	3
14	Monstermamma	Novelle	Finne/Tolke	Åpen	58	61	55	6
15	Monstermamma	Novelle	Tolke	Flervalg	21	21	22	-1
16	Monstermamma	Novelle	Tolke	Flervalg	53	55	51	4
17	Monstermamma	Novelle	Tolke	Åpen	68	72	63	5
18	Monstermamma	Novelle	Reflektere	Flervalg	56	58	53	5
Gjennomsnitt for Monstermamma					69	71	65	6
19	Mediebruk	Tabel	Tolke	Flervalg	92	93	92	1
20	Mediebruk	Tabel	Tolke	Flervalg	74	73	74	-1
21	Mediebruk	Tabel	Reflektere	Flervalg	51	51	50	1
22	Mediebruk	Tabel	Tolke	Komp. flervalg	54	54	55	-1
Gjennomsnitt for Mediebruk					68	68	68	-
23	Brakk beinet	Avisartikkel	Finne/Tolke	Flervalg	86	88	84	4
24	Brakk beinet	Avisartikkel	Tolke	Flervalg	87	88	85	3
25	Brakk beinet	Avisartikkel	Finne/Tolke	Flervalg	77	81	73	8
26	Brakk beinet	Avisartikkel	Tolke	Komp. flervalg	39+33	38+39	41+27	-3/8
27	Brakk beinet	Avisartikkel	Reflektere	Åpen	85	88	83	5

28	Brakk beinet	Avisartikkel	Tolke	flervalg	51	53	48	5
	Gjennomsnitt for Brakk beinet i heltedåd				70	73	67	6
29	Bokormer	Fagtekst	Tolke	Komp. flervalg	28+52	27+54	28+50	-1/4
	Gjennomsnitt for Bokormer og lesehester				65	68	42	4
	Totalt							

Resultater på tekstnivå

Den gjennomsnittlige p-verdien på hele prøven var 66. En elev med gjennomsnittlig resultat fikk med andre ord 66 prosent av totalt oppnåelige poeng. 2011-prøven er lettere enn prøvene de siste årene (i 2010 var vanskegraden 57, i 2008 og 2009 var den 62). Elever på 5. trinn er på forskjellig nivå når det gjelder lesing, og for å fange opp disse forskjellene har tekstene ulik lengde og vanskegrad. Tabell 3 gir en oversikt over de ulike tekstens vanskegrad slik denne kommer til uttrykk i p-verdi. De to letteste tekstene var ”Hvordan er det å leve i verdensrommet?” og ”Brakk beinet i heltedåd”, med p-verdier på henholdsvis 76 og 70 %. Den vanskeligste teksten var ”En elsket konge – Håkon den gode” ”med en p-verdi på 55. ”Bokormer og lesehester”, ”Mediebruk blant personer 9-79 år” og ”Monstermamma på krigsstien” hadde vanskegrad rundt gjennomsnittet for prøven som helhet.

Tabell 3: Tekster i prøven etter økende vanskegrad

Tekst	P-verdi alle
Hvordan er det å leve i verdensrommet?	76
Brakk beinet i heltedåd	70
Monstermamma på krigsstien	69
Mediebruk blant personer 9-79 år	68
Bokormer og lesehester	65
En elsket konge – Håkon den gode	55

Resultater på oppgavenivå

Opgavene måler tre aspekter ved lesing – å finne informasjon, å tolke, og å reflektere over tekstens form og innhold – og er konstruert i tre ulike formater – åpne oppgaver (CR), flervalgsoppgaver (MC), og komplekse flervalgsoppgaver (CMC). Fordeling av oppgavene på aspekt ved lesing og format framgår av tabell 4.

Tabell 4: Fordeling av oppgaver på aspekt ved lesing og oppgaveformat

	Finne	Tolke	Reflektere	Sum
CR	2	1	2	5
MC	7	10	2	19
CMC		5		5
Sum	9	16	4	29

Opgavenes p-verdier spenner fra 21 til 93. For å beskrive lette og vanskelige oppgaver har hva vi valgt å ta utgangspunkt i oppgaver som mestres av elever på henholdsvis mestringsnivå 1 og 3. For at en oppgave skal anses som mestret på et nivå må minst 60% av elevene på det aktuelle mestringsnivået ha besvart oppgaven riktig.

Det er 7 oppgaver i prøvesettet som besvares riktig av mer enn 60% av elevene på mestringsnivå 1. Dette er oppgavene 1, 4, 5a, 11 19, 24, og 27 (se tabell 5).

Tabell 5: Oppgaver som mestres på nivå 1

Nummer	Tekst	Lesemåte/ Aspekt	Oppgaveformat	P-verdi alle	P-verdier mestringsnivå 1-2-3
1	Verdensrommet	Finne	Flervalg	81	61-83-96
4	Verdensrommet	Finne	Åpen	84	63-87-96
5a	Verdensrommet	Tolke	Kompl. flervalg	86 ¹	67-88-97
11	Monstermamma	Finne	Flervalg	93	77-97-100
19	Mediebruk	Tolke	Flervalg	92	78-96-99
24	Brakk beinet	Tolke	Flervalg	87	65-92-97
27	Brakk beinet	Reflektere	Åpen	85	63-90-97

Alle oppgavene i prøvene har god diskrimineringsevne ($d \geq 0,33$), også de letteste oppgavene. Fire av de letteste oppgavene er flervalgsoppgaver, og selv om mange velger det riktige alternativet, er det også noen som velger alle de andre. Slik sett ser det ut til at de letteste oppgavene holder høy kvalitet i et testteknisk perspektiv.

Oppgave 1, 4 og 5a er alle oppgaver knyttet til prøvens første og lettest tekst ”Hvordan er det å leve i verdensrommet”. Oppgavene til denne teksten har dermed en ”icebreaker” –funksjon, der svært mange av elevene besvarer oppgavene riktig.

Oppgave 11 er et det første spørsmålet til novellen ”Monstermamma” og spør om hvorfor hovedpersonen skynder seg hjem fra skolen. Teksten som helhet handler om et spill som han blir involvert i idet han kommer inn døren hjemme, som moren hans har iscenesatt for å få ham til å gjøre noe nyttig (les: husarbeid) i stedet for å spille dataspill. Når han skynder seg hjem, så er det nettopp for å spille dataspill. Dette er eksplisitt formulert i åpningsavsnittet av teksten.

Oppgave 19 er den første oppgaven til SSB-tabellen over ”Mediebruk blant personer 9-79 år”, og spør om hvilket medium folk bruker mest tid på. Å finne svaret krever at elevene leser på kryss og tvers for å sammenholde informasjon i rader og kolonner. I tillegg til å identifisere de fire svaralternativene må leseren sammenholde og velge blant tall. Rett svar er fjernsyn, noe som kanskje er i tråd med manges forhåndsforståelse. Tallene for TV-titting er da også markert høyere enn de øvrige tallene over hele tidsperioden. Ikke desto mindre er det interessant å registrere at denne typen lesing mestres såpass godt av såpass mange elever i 5. trinn.

De to siste oppgavene som mestres av mer enn 60% av elevene på mestringsnivå 1 (24 og 27) er fra teksten ”Brakk beinet i helledåd. Oppgave 24 - ”Hvorfor tenkte ikke Birgitte på hvor vondt hun hadde det?” – omformulerer innholdselementer i teksten, og krever at eleven kombinerer dem på en måte som ikke er formulert eksplisitt i teksten. Oppgaven krever på den måten at eleven tolker teksten i lys av spørsmålet og kombinerer informasjon fra flere steder i teksten. Oppgave 27 er en åpen refleksjonsoppgave, og spør om hva som ligger til grunn for å kalle hovedpersonen en helt. For å få poeng må elevene vise til at hun redder andre, at hun tar kloke valg i en vanskelig situasjon, eller at hun setter egen smerte til side for andres skyld.

Oppgavene som mestres på nivå 3, er oppgavene: 5b, 8, 9, 10, 15,16, 18, 21, 22, 26b og 28 (se tabell 6).

¹ P-verdi for alle er her oppgitt som en sammenslått skåre for de som har fått 1 og 2 poeng på oppgave 5. Alle som har fått 2 poeng har også oppfylt kriteriene for 1 poeng.

Tabell 6: Oppgaver som mestres på nivå 3

Nummer	Tekst	Lesemåte/ Aspekt	Oppgaveformat	P- verdi alle	P-verdier mestringsni vå 1-2-3
5b	Verdensrommet	Tolke	Kompleks flervalg	45	25-44-63
8	En elsket konge	Tolke	Kompleks flervalg	43	18-40-73
9	En elsket konge	Finne	Flervalg	53	25-50-83
10	En elsket konge	Reflektere	Åpen	43	15-42-69
15	Monstermamma	Tolke	Flervalg	21	9-14-46
16	Monstermamma	Tolke	Flervalg	53	20-51-86
18	Monstermamma	Reflektere	Flervalg	56	19-56-88
21	Mediebruk	Reflektere	Flervalg	51	26-49-77
22	Mediebruk	Tolke	Kompleks flervalg	45	22-54-82
26b	Brakk beinet	Tolke	Kompleks flervalg	33	5-29-62
28	Brakk beinet	Tolke	Flervalg	52	21-49-80
29b	Bokormer og lesehester	Tolke	Kompleks flervalg	52	22-51-80

Oppgavene som mestres av de beste leserne er alle tolknings og refleksjonsoppgaver. Til hver av de seks tekstene som inngår i prøvesettet er det knyttet minst ett vanskelig spørsmål, det vil si et spørsmål som er definert som nivå 3.

Tre av de vanskeligste oppgavene er knyttet til den skjønnlitterære teksten ”Monstermamma”. Den vanskeligste oppgaven er en tolkningsoppgave som krever at eleven ser uttrykket ”vinn over din egen motstand” i lys av teksten som helhet. Denne motstanden er knyttet til det å gjøre husarbeid. Mange (54 %) velger svaralternativ a, som sier at han må bekjempe en mostander. Dette svaret indikerer en mer overfladisk lesing av spørsmålet, og mer vekt på uttrykket alene enn på helhetsforståelse av teksten. Oppgaven har akseptabel diskrimineringsevne ($d = 0,33$).

Vi finner tre av prøvens fire refleksjonsoppgaver blant disse oppgavene (10, 18 og 21). Disse tre oppgavene innebærer en refleksjon over innholdet i henholdsvis ”En elsket konge”, ”Monstermamma” og ”Mediebruk”. Oppgave 10 er en åpen oppgave der elevene skal reflektere over hvorfor Håkon fikk tilnavnet ”den gode”. Oppgave 18 ber om en overordnet beskrivelse av hva novellen handler om, mens oppgave 21 utfordrer elevene til å oppsummere tendensen i utviklingen av boklesing.

Fem av oppgavene er knyttet til CMC-oppgaver, tre av dem til det andre poenget på to-poengsoppgaver (oppgave 5, 26 og 29). Disse oppgavene krever at en forholder seg til flere sider ved teksten, og for å få to poeng må alle deloppgavene som inngår i oppgaven besvares riktig.

Lesemåte/aspekt

Tabell 7 viser at finne-oppgavene var lettere enn oppgaver som krever tolkning og refleksjon. Innenfor hver av de tre kategoriene er det økende vanskegrad på oppgavene. I kategorien ”Å finne eksplisitt fremstilt informasjon” spenner vanskegraden på oppgavene mellom 53 og 93, i kategorien ”Å forstå og tolke” spenner vanskegraden på oppgavene mellom 21 og 92, mens oppgavene i kategorien ”Å reflektere og vurdere” har vanskegrader mellom 43 og 85. Alle de komplekse flervalgs-oppgavene ligger innenfor kategorien å forstå og tolke-kategorien. Disse oppgavene genererer inntil 2 poeng og er blant de vanskeligere oppgavene i prøven. Det bør også tas med i betraktning at det er relativt få oppgaver i refleksjonskategorien (4 av totalt 29), noe som dermed ikke gir like mye rom for variasjon i vanskegrad som i de to andre kategoriene.

Tabell 7: Resultater for ulike lesemåter

Lesemåte/aspekt	Gjennomsnittlig p-verdi
Finne informasjon	76
Forstå og tolke	64
Reflektere og vurdere	59

Oppgaveformat

Tabell 8 gir en oversikt over gjennomsnittlig p-verdi for de ulike oppgaveformatene.

Tabell 8: Resultater for ulike oppgaveformat

Oppgaveformat	Gjennomsnittlig p-verdi
Kompleks flervalg	58
Åpne oppgaver	67
Flervalg	70

De åpne oppgavene er noe vanskeligere enn flervalgsoppgavene, men forskjellen er liten i årets prøve. De komplekse flervalgsoppgavene er også vanskeligere enn tradisjonelle flervalgsoppgaver. Dette skyldes blant annet at komplekse flervalgsoppgaver består av flere deloppgaver som må besvares riktig for at eleven skal få poenguttelling. Dette innebærer ofte at elevene må forholde seg til flere og ulike sider ved teksten.

Kjønnsforskjeller

Jentene gjør det gjennomgående litt bedre enn guttene på prøven. Gjennomsnittlig skåre for jentene er 21.8 (p-verdi= 68) mens gjennomsnittlig skåre for guttene er 20.8 (p-verdi= 65). For å få et inntrykk av hvor store kjønnsforskjellene er har vi i beregnet effektstørrelse². I følge Cohen (1992) kan en effektstørrelse på 0.2 anees som liten, 0.5 som middels og 0.8 som stor. Effektstørrelsen på forskjellen mellom gutter og jenters gjennomsnittlige skåre er 0.17, en forskjell som kan betegnes som forholdsvis liten og på samme nivå som 2010 (0,15) og 2009 (0,19). I nasjonal prøve i lesing på 5. trinn 2011 finner vi altså en liten forskjell mellom gutter og jenters gjennomsnittlige prestasjoner, men disse forskjellene er mindre enn rapporterte kjønnsforskjeller for samme aldersgruppe i PIRLS 2006³ og også mindre enn rapporterte kjønnsforskjeller i lesing for eldre elever, både i nasjonale prøver i lesing på 8. trinn⁴ og PISA 2003, 2006 og 2009⁵.

I rammeverket for leseprøven på 5. trinn er det definert tre kompetansenivåer med konkrete beskrivelser av hva leserne innenfor et visst nivå er forventet å mestre innenfor de tre lesemåtene (se vedlegg 3). Tabell 9 viser prosentvis fordelingen av gutter og jenter på de tre nivåene.

Tabell 9: Prosentvis fordeling på mestringsnivå, jenter og gutter

Nivå	Jenter	Gutter
Nivå 1	22	28
Nivå 2	49	48
Nivå 3	30	24

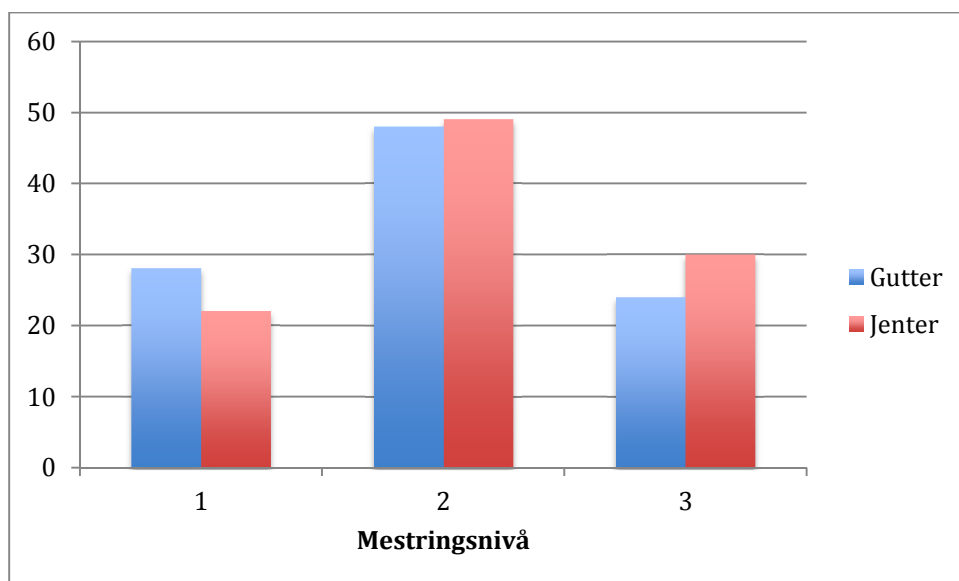
² Effektstørrelsene i denne rapporten er beregnet som Cohen's d. Cohen's $d = M_1 - M_2 / \sigma_{\text{pooled}}$ where $\sigma_{\text{pooled}} = \sqrt{[(\sigma_1^2 + \sigma_2^2) / 2]}$

³ van Daal, V. et al., 2007

⁴ Vagle, W. et al., 2009

⁵ Kjærnsli, M. et al. 2007; Kjærnsli, M. & Roe, A. (Red.), 2010

Figur 1 er en grafisk framstilling av andelen gutter og jenter på de ulike nivåene. Vi ser at guttene er i flertall på nivå 1, mens jentene er i flertall på nivå 3. På nivå 2 er det en forholdsvis jevn fordeling av gutter og jenter. Dette er i samsvar med resultatene på leseprøven i 2010.

Figur 1: Kjønnfordeling på mestringsnivå

Kjønnsforskjeller på tekstnivå

Tekstene faller i hovedsak i to grupper: en gruppe med tekster med resultatforskjell i jentenes favør, og en gruppe tekster der kjønnsforskjellene er forsvinnende små. De to gruppene inviterer til lesemåter og formål med lesingen som er knyttet til kjønnsforskjeller også i PIRLS og PISA samt i tidligere års nasjonale prøver. De to tekstene med størst kjønnsforskjell er novellen ”Monstermamma” og avisartikkelen ”Brakk beinet i heltedåd”. Tittelen på novellen knytter an til ”mamma”, og hovedpersonen i avisartikkelen ”Brakk beinet” er en ung jente. Særlig det siste forholdet har erfaringsmessig en viss innflytelse på gutters forståelse av teksten.

Tabell 10: Tekster i leseprøven etter synkende kjønnsforskjell

Tekst	P-verdi alle	P-verdi jenter	P-verdi gutter	Dif	Effektstørrelse
Brakk beinet	70	73	67	6	0.27
Monstermamma	69	71	65	6	0.19
Bokormer og lesehester	65	68	64	4	0.11
Verdensrommet	76	76	75	1	0.06
En elsket konge	55	56	55	1	0.03
Mediebruk	68	68	68	-	0.01

Kjønnsforskjeller knyttet til aspekter ved lesing og oppgaveformat

Den gjennomgående tendensen til at jentene gjør det litt bedre enn guttene, gjør seg også gjeldende for de tre ulike aspektene ved lesing og de ulike oppgaveformatene (se tabell 11).

Tabell 11: Resultater for jenter og gutter for ulike oppgavetyper og oppgaveformat

Lesemåter og oppgaveformater	P-verdi alle	P-verdi jenter	P-verdi gutter	Dif	Effektstørrelse
Finne	76	78	74	4	0.22
Tolke	64	65	62	3	0.13
Reflektere	59	61	57	4	0.14
Åpen	67	70	65	5	0.21
Kompleks flervalg	58	59	56	3	0.13
Flervalg	70	71	68	3	0.14

Kjønnsforskjeller på oppgavenivå

Tabell 13 viser oppgavene der forskjellen i henholdsvis gutters og jenters favør kommer tydeligst fram. I hovedsak stemmer dette overens med tendensen til at tekstene faller i to grupper, omtalt tidligere.

Tabell 12: Oppgaver i leseprøven med størst kjønnsforskjell

Nr	Tekst	Format	Aspekt	P-verdi alle	P-verdi jenter	P-verdi gutter	Dif	Effektstørrelse
26b	Brakk beinet	flervalg	tolke	33	39	27	8	0.26
1	Verdensrommet	flervalg	finne	81	85	77	8	0.21
17	Monstermamma	åpen	tolke	68	72	63	9	0.19
25	Brakk beinet	flervalg	Finne/tolke	77	81	73	8	0.19
12	Monstermamma	flervalg	tolke	81	85	78	7	0.18

To oppgaver bryter imidlertid dette mønsteret. Oppgave 15 krever tolking, er knyttet til skjønnlitteratur – og i den grad det er forskjell i resultat, så er det guttenes favør. Oppgave 15

er imidlertid også en av prøvens vanskeligste oppgaver, og at kjønnsforskjellene ikke er så framtrepende blant de ca 20 % flinkeste elevene som i populasjonen i sin helhet, er i overensstemmelse med funn i PIRLS, for eksempel

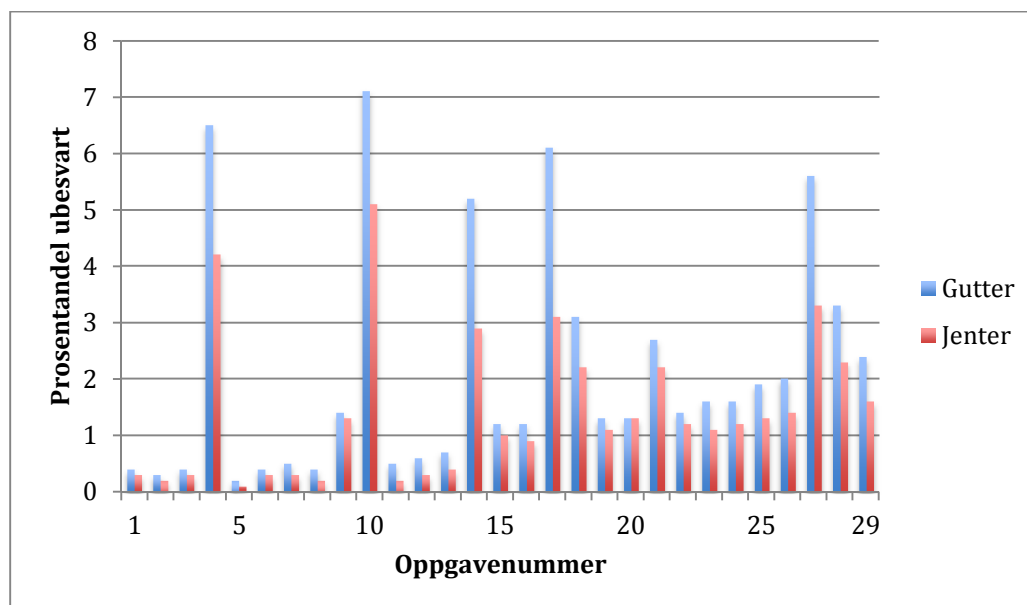
Tabell 13: Gutte- og jenteoppgaver definert ved sortering etter kjønnsdifferanse

Nr	Tekst	Format	Aspekt	P-verdi jenter	P-verdi gutter	Dif	Effekt- størrelse
"Gutteoppgaver"							
6	En elsket konge	flervalg	tolke	61	64	-3	-0.06
5b	Verdensrommet	Kompleks flervalg	tolke	43	46	-3	-0.05
3	Verdensrommet	flervalg	tolke	82	83	-1	-0.03
15	Monstermamma	flervalg	tolke	21	22	-1	-0.03
"Jenteoppgaver"							
26b	Brakk beinet	flervalg	tolke	33	39	8	0.26
1	Verdensrommet	flervalg	finne	81	85	8	0.21
17	Monstermamma	åpen	tolke	68	72	9	0.19
25	Brakk beinet	flervalg	Finne/tolke	77	81	8	0.19

Blanke svar

Figur 2 viser at det er minst 95 % av elevene, uavhengig av kjønn, som svarer på 24 av de 29 oppgavene. Det er ingen sterk tendens til flere blanke svar mot slutten av prøven, noe som indikerer at arbeidsomfanget i prøven ikke har vært for stort. Alle de fem oppgavene som viser høyere andel blanke svar enn fem prosent er åpne oppgaver.

Figuren viser at det er flere gutter enn jenter som lar være å besvare oppgaver. Dette er en tendens vi også har sett tidligere år. Vi vet imidlertid ikke hvorfor flere gutter enn jenter velger å la være å besvare oppgaver. Dette kan både være uttrykk for lav motivasjon og/eller at spørsmålet oppleves som vanskelig.

Figur 2: Prosentandel blanke svar for hver oppgave, fordelt på kjønn⁶

⁶ I oversikten over tekniske detaljer er frevenser lavere enn 0,5 rundet av nedover til 0. I figuren er imidlertid disse tatt med (jf. Vedlegg).

Litteratur

Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112, 155-159.

Kjærnsli, M., Lie, S., Olsen, R. V. & Roe, A. (2007). Tid for tunge løft. Norske elevers kompetanse i naturfag, lesing og matematikk i PISA 2006. Oslo: Universitetsforlaget.

Kjærnsli, M. & Roe, A. (2010). På rett spor. Norske elevers kompetanse i lesing, matematikk og naturfag i PISA 2009. Oslo: Universitetsforlaget.

Lesesenteret (2009). Den nasjonale prøving i lesing på 5.trinn. Rapport basert på resultatene fra utvalgsundersøkelsen. Lastet ned mai 2009.

<http://www.utdanningsdirektoratet.no/Rapporter/Nasjonale-prover-2008--analyse-av-resultater/>

OECD (2004). *Learning for Tomorrow's World: First Results from PISA 2003*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.

Vagle, W., Roe, A. & Narvhus, E. (2009). Den nasjonale prøven i lesing på 8.rinn, 2008. Rapport fra utvalgsundersøkelsen. Lastet ned i november 2009.

<http://www.utdanningsdirektoratet.no/Rapporter/Nasjonale-prover-2008--analyse-av-resultater/>

Van Daal, V., Solheim, R. S., Gabrielsen, N. N., & Begnum, A. C. (2007). *Norske elevers leseinnsats og leseferdigheter. Resultater for fjerde og femte trinn i den internasjonale studien PIRLS 2006*. Stavanger: Lesesenteret.

Vedlegg 1 Oppgaver

Teksten på forrige side er hentet fra en bok som handler om romfart. Bruk teksten når du svarer på spørsmålene nedenfor.

1 Det er veldig krevende å oppholde seg i en romstasjon. Likevel vil nesten alle som har vært på en romstasjon, reise tilbake. Hvorfor?

- A De sover så godt i vektløs tilstand.
- B De synes det er så morsomt å være vektløse.
- C Det er så mye spennende å gjøre i fritiden.
- D Arbeidet i romstasjonene er så spennende.

2 Noen astronauter har problemer med å stå på beina når de lander på jorda etter å ha bodd i en romstasjon. Hvorfor?

- A De kjemiske forsøkene som utføres på romstasjonene, ødelegger kroppen.
- B Musklene er blitt svake fordi de ikke har blitt brukt.
- C Astronautene er blitt romsyke av den lange reisen.
- D Astronautene har vært vektløse så lenge at de har glemt hvordan tyngdekraften virker.

3 Hva er årsaken til "romsyke"?

- A plassmangel
- B savn av familie og venner
- C kjemiske reaksjoner
- D Vektløshet

4 Hva skjer hvis en astronaut blir romsyk?

5	Sett ring rundt Rett eller Feil for å vise om setningene under er riktige eller gale.		
	Et romskip er større enn en romstasjon.	Rett	Feil
	I verdensrommet er alle gjenstander vektløse.	Rett	Feil
	Astronautene i en romstasjon har mye fritid.	Rett	Feil
	I romstasjonen Mir bodde det astronauter i over ett år.	Rett	Feil
	I romstasjonen er det god plass til å sveve omkring.	Rett	Feil

Teksten på forrige side er hentet fra en bok som handler om norsk historie. Bruk teksten når du svarer på spørsmålene nedenfor.

6 Hvordan ble Håkon konge?

- A Han tok kongedømmet med makt.
- B Han arvet kongedømmet.
- C De norske bøndene valgte ham til konge.
- D Sigurd Ladejarl bestemte at Håkon skulle være konge.

7 Hva ville Håkon gi de frie bøndene dersom de hjalp ham?

- A makt og rikdom
- B jorden som kong Harald hadde tatt fra dem
- C kostbare gaver fra kong Adalstein i England
- D mange hærmenn

8	Sett ring rundt Rett eller Feil for å vise om setningene under er riktige eller gale.		
	Håkon var 15 år da han ble konge i Norge.	Rett	Feil
	Kong Adalstein hersket over Trondheim og Lade.	Rett	Feil
	Håkons far var konge i England.	Rett	Feil
	På Håkons tid var Trøndelag Norges rikeste fylke.	Rett	Feil

9 **Hvor møttes konger, høvdinger og bønder i Trøndelag for å løse konflikter og lage lover?**

- A på Gulating
- B på Borgating
- C på Eidsivating
- D på Frostating

10 **Hvorfor fikk Håkon tilnavnet den gode?**

Teksten på forrige side er hentet fra en lærebok i norsk. Bruk teksten når du svarer på spørsmålene nedenfor.

11 **Hvorfor løper Jostein hjem?**

- A Han gleder seg til utfordringene i monsterspillet.
- B Han har sett et monster.
- C Han skynder seg hjem for å spille dataspill.
- D Han har mye å gjøre når han kommer hjem.

12 **Hvor finner Jostein den første konvolutten?**

- A under støvsugeren
- B i skapet
- C under senga
- D i gangen

13 **Hva betyr en sort knapp i det krigsspillet Jostein spiller?**

- A at han får spille dataspill i en time
- B at han ikke får spille dataspill en hel dag
- C at han ikke får spille dataspill på en uke
- D at han har tapt spillet

14 **Hvordan kan Jostein få en rød knapp?**

15 **"Vinn over din egen motstand", står det i den andre konvolutten Jostein finner. Hva betyr det?**

- A at han må bekjempe en motstander
- B at han får lov til å gjøre noe han liker
- C at han må gjøre noe han ikke har lyst til
- D at han skal gjøre motstand

16 **"Nå var han ikke lenger i tvil", står det mot slutten av teksten. Hva er det Jostein har forstått?**

- A at M.M. er et farlig monster
- B at det er moren som har laget spillet
- C at mamma er et monster
- D at han er fanget i et dataspill

17 **Hvorfor ler Jostein mot slutten av fortellingen?**

18 Hvilken beskrivelse av teksten passer best?

- A En streng mor forbyr dataspilling.
- B En modig gutt kjemper mot en stor slange.
- C En bortskjemt gutt får en ny mobil.
- D En lur mor får sønnen til å gjøre husarbeid.

Teksten på forrige side er hentet fra Statistisk sentralbyrå sine nettsider. Bruk teksten når du svarer på spørsmålene nedenfor.

19 Hva bruker folk mest tid på, ifølge tabellen?

- A lyd
- B Internett
- C avis
- D fjernsyn

20 Hva for et år viser tabellen det høyeste tallet for TV-titting?

- A 1991
- B 2000
- C 2001
- D 2007

21 Hvilken beskrivelse av tallene for boklesing passer best?

- A Tiden folk bruker på å lese bøker, varierer mye fra år til år.
- B Folk bruker mindre og mindre tid på å lese bøker.
- C Folk bruker mer og mer tid på å lese bøker.
- D Tiden folk bruker på å lese bøker, har endret seg lite.

22	Sett ring rundt Rett eller Feil for å vise om setningene under er riktige eller gale.		
	Folk brukte mindre tid på fjernsyn i 2001 enn i 2008.	Rett	Feil
	Folk bruker mer tid på Internett for hvert år som går.	Rett	Feil
	Folk brukte like mange minutter på å lese bøker i 2008 som i 1992.	Rett	Feil
	I år 2000 brukte folk mer tid på Internett enn på radio.	Rett	Feil

Teksten på forrige side er hentet fra en avis. Bruk teksten når du svarer på spørsmålene nedenfor.

23 Hva gjorde Benedicte Isaksen for å redde familien da det begynte å brenne?

- A Hun prøvde å slukke brannen.
- B Hun hoppet ut av vinduet og varslet brannvesenet.
- C Hun hoppet ut av vinduet og hentet en stige.
- D Hun skrudde av strømmen.

24 Hvorfor tenkte ikke Benedicte på hvor vondt hun hadde det?

- A Hun tenkte bare på å redde de som var igjen i huset.
- B Hun kunne ikke se at ankelen var brukket.
- C Hun var så redd.
- D Hun tenkte bare på å komme seg bort fra flammene.

25 Hvor var Benedicte da det begynte å brenne?

- A hos moren sin i Trondheim

- B på overnattingsbesøk hos tanten og søskenbarna
- C på badet hjemme hos seg selv
- D i kjelleren på overnattingsbesøk hos en venninne

26	Sett ring rundt Rett eller Feil for å vise om setningene under er riktige eller gale.		
Hilde Henie er Benedicte's mor.		Rett	Feil
Tanten visste ikke hva hun skulle gjøre da Benedicte fortalte at det brant.		Rett	Feil
Benedicte våknet av brannalarmen.		Rett	Feil
Benedicte landet på gress da hun hoppet ut av vinduet.		Rett	Feil

27 **Hva er det som gjør Benedicte til en helt?**

28 **Hvilke blandede følelser hadde Benedicte etter at alle var ute av huset?**

- A Hun var sint, men lettet.
- B Hun var redd og glad.
- C Hun hadde vondt og var lei seg.
- D Hun var trist, men lettet.

Teksten på forrige side er hentet fra en lærebok i norsk. Bruk teksten når du svarer på spørsmålene nedenfor.

29	Sett ring rundt Rett eller Feil for å vise om setningene under er riktige eller gale.		
En bokorm liker ikke bøker.		Rett	Feil
En menneskelig lesehest er en utålmodig leser.		Rett	Feil
En larve som lever i gamle bøker, kalles bokorm.		Rett	Feil
Vingehesten er et symbol på diktetekunst.		Rett	Feil

Vedlegg 2

Oversikt tekniske detaljer på itemnivå, populasjon gjennomført prøve 2011

N	54939
Antall item	29
Totalt oppnåelige poeng	32
Mean	21
SD/SE	5.9
Min/maks	0/32
Alpha	84
Vanskegrad	66

Tekst	oppg	Svarfordelig%					9	Dyktighet i poeng					9	D 5 trinn
		A	B	C	D	A		B	C	D				
		0	1	2		0		1	2					
1	Mc	3	5	10	81		15	17	18	22			.36	
2	Mc	2	77	5	15		14	23	15	18			.40	
3	Mc	2	6	8	83		14	14	17	22			.42	
4	Cr	11	84			5	22	16	16	17			.37	
5	Cmc	14	41	45			16	21	23				.39	
6	Mc	3	9	63	25		17	17	23	19			.40	
7	Mc	18	74	5	2		17	23	14	15			.51	
8	Cmc	56	43				19	24					.41	
9	Mc	17	11	17	53		19	18	19	24			.44	
10	Cr	57	43			6	20	24			16		.42	
11	Mc	4	2	93	1		14	11	22	12			.41	
12	Mc	5	11	2	81	1	16	17	13	23	9		.43	
13	Mc	7	77	9	7	1	16	23	17	16	9		.49	
14	Cr	38	58			4	19	23					.41	
15	Mc	54	3	21	21		21	16	25	20			.33	
16	Mc	15	53	27	5		17	24	19	17			.50	
17	Cr	68	28			5	18	23					.46	
18	Mc	12	20	11	56	3	18	18	17	24	15		.53	
19	Mc	2	3	2	92		13	15	14	22			.37	
20	Mc	5	2	74	19	1	15	14	23	18			.45	
21	Mc	22	13	12	51	2	20	19	18	24	13		.40	
22	Cmc	45	54			1	19	24			11		.46	
23	Mc	3	7	86	2	1	12	14	23	13	10		.55	
24	Mc	87	3	6	3	1	22	16	16	15	9		.41	
25	Mc	6	77	12	3	2	15	23	18	15	9		.47	
26	Cmc	26	39	33		2	17	22	25		10		.54	
27	Cr	10	85			4	17	22			12		.42	
28	Mc	1	28	18	51	3	16	20	17	24	13		.44	
29	Cmc	19	28	52		2	16	20	24		13		.51	

Vedlegg 3

Mestringsbeskrivelser i lesing for 5.trinn

Mestringsnivå 1 – Den typiske elev på dette nivået kan:

<i>Finne</i>	• lokalisere tydelig uttrykte elementer i en tekst med lite konkurrerende informasjon
<i>Tolke</i>	• trekke enkle slutninger og kombinere informasjon fra flere steder i teksten
<i>Reflektere</i>	• bruke personlige meninger til å kommentere tekstens innhold

Mestringsnivå 2 – Den typiske elev på dette nivået kan:

<i>Finne</i>	• lokalisere tydelig uttrykte elementer i en tekst med klart konkurrerende informasjon
<i>Tolke</i>	• oppfatte hovedtemaet og forstå sammenhenger som ikke er tydelig uttrykt i teksten
<i>Reflektere</i>	• identifisere formelle trekk ved tekster og ta stilling til eller vurdere tekstens innhold

Mestringsnivå 3 – Den typiske elev på dette nivået kan:

<i>Finne</i>	• skille sterkt konkurrerende informasjon fra informasjon som er relevant for oppgaven
<i>Tolke</i>	• forstå motsetningsfylt innhold og komplekse sammenhenger i teksten
<i>Reflektere</i>	• bruke kunnskap om språk og tekst til å identifisere og forholde seg til mer komplekse trekk ved tekstens form og innhold

Vedlegg 4

Oppgaver på nivå 2011-prøven

Nr	Format	Aspekt	p-verdi nivå 1	p-verdi nivå 2	p-verdi nivå 3	p-verdi alle	Nivå
1	mc	I	61	83	96	81	1
2	mc	I/II	53	80	95	77	2
3	mc	II	58	88	97	83	2
4	cr	I/II	63	87	96	84	1
5	cmc	II	67	88	97	86	1
			25	44	63	45	3
6	mc	II	37	62	87	63	2
7	mc	II	41	79	97	74	2
8	cmc	II	18	40	73	56	3
9	mc	I/II	25	50	83	53	3
10	cr	III	15	42	69	51	3
11	mc	I	77	97	100	93	1
12	mc	II	56	86	96	81	2
13	mc	I	44	83	96	77	2
14	cr	I/II	30	60	80	58	2
15	mc	II	9	14	46	21	3+
16	mc	II	20	51	86	53	3
17	cr	II	36	71	90	68	2
18	mc	III	19	56	88	56	3
19	mc	II	78	96	99	92	1
20	mc	II	44	78	94	74	2
21	mc	III	26	49	77	51	3
22	cmc	II	22	54	82	45	3
23	mc	I/II	55	95	100	86	2
24	mc	II	65	92	97	87	1
25	mc	I/II	47	82	95	77	2
26	cmc	II	37	75	95	72	2
			5	29	62	33	3
27	cr	III	63	90	97	85	1
28	mc	II	21	49	80	51	3
29	cmc	II	52	73	97	80	2
			22	51	80	52	3

Oppgaver på nivå 1: 1, 4, 5a, 11, 19 24, 27, 29a

Oppgaver på nivå 2: 2, 3, 6, 7, 12, 13, 14, 17, 20, 22, 23, 25, 26a

Oppgaver på nivå 3: 5b, 8, 9, 10, 15, 16, 18, 21, 26b, 28, 29b

